

ACOLLIR O REFUSAR EL CLAM DELS EXPLOTATS

Víctor Codina

1. Introducció
2. Interpel·lació econòmica
3. Interpel·lació cultural
4. Interpel·lació religiosa
5. Interpel·lació històrica
6. Interpel·lació eclesial
7. Interpel·lació teològica
8. Conclusió

Aquest treball resumeix el curs que l'autor donà el mes d'abril de 1988 en el Centre d'Estudis Cristianisme i Justícia.

1. INTRODUCCIÓ

Estem acostumats a que la gent del Tercer món, els que vénen d'aquelles terres, sempre demanin coses: diners, personal, ajut, etc. Aquesta col·laboració sempre és necessària. Avui, tanmateix, no voldria demanar sinó oferir, donar, agrair...

No podem oferir ni plata ni or. La nostra ofrena és la nostra mateixa pobresa. El que el Tercer món ofereix als països rics del Primer món és la seva mateixa pobresa. El que us podem oferir és el clam dels països pobres, els seus interrogants i les seves qüestions. De manera semblant al que els nens poden oferir al món dels adults: no és maduresa, ni forja, ni experiència, sinó la seva visió del món, des de la seva feblesa, des de la seva impotència.

I aquest oferiment és interpel·lant. Com ha estat escrit, el sagrament dels pobres és l'únic sagrament absolutament necessari de rebre, però és un sagrament dur, amarg, no gens agradable a la nostra sensibilitat. És un sagrament no litúrgic sinó profètic.

El Tercer món exerceix davant el Primer món la mateixa funció profètica que els profetes d'Israel exercien durant el temps de la monarquia davídica i salomònica. Els profetes recorden sempre el pla de Déu, les exigències de l'Èxode i l'Aliança. El mateix que Moisès reclamava al Faraó. El Primer món ve a ser com la monarquia davídica i salomònica que ha oblidat el pla de Déu i ha d'escoltar la veu dels profetes, la veu del Tercer món. El Tercer món té els seus profetes (Romero, Helder Càmara, per a no parlar de Gandhi o Desmond Tutu). Avui, però, voldríem fixar-nos en una mena de profecia col·lectiva de tot un poble, en el clam anònim de milions d'éssers que criden i fan sentir la seva veu. A l'Amèrica Llatina aquest clam que ja se sentia a la Conferència de Medellín (*Pobresa de l'Església, n.2*), a la de Puebla s'escolta de forma clara, creixent i impetuosa (*Puebla 89*).

Recollint algunes de les interpel·lacions dels profetes d'Israel a la monarquia davídica i salomònica, podríem dir (seguint Walter Bregmann) que enfront d'un món d'abundància i consum, el Tercer món recorda la fam de la major part de la humanitat. A un món que es torna cada vegada més racional i racionalista, el Tercer món li recorda la dimensió del misteri. A un món que cerca abans de tot l'ordre, el Tercer món li recorda la prioritat del patiment, del pathos. A un món optimista i aturat en el present, li recorda el futur i el clam del Poble. A un món tancat en la immanència, li recorda la transcendència de Déu. A un món que viu domesticat, li recorda que cal cercar alternatives de futur. A un món en què uns pocs viuen en el luxe, li recorda la necessitat de justícia i compassió. A un món que pregona de realisme, li recorda la importància de la imaginació. A un món fred i insensible al dolor, li recorda la tendresa i la sensibilitat al dolor dels altres. A un món que tanca els ulls i no vol saber el que passa més enllà de la seva porta, li recorda que cal saber la "veritable història". A un món buit de simbologia el Tercer món li ofereix els símbols de vida. A un món que considera que la mort és un tabú irresistible, el clam del Tercer món li anuncia allà que serà definitiu, la fi darrera, l'escatologia.

Tot això que hem dit de forma molt genèrica i una mica abstracta ho intentarem presentar ara de manera més concreta i pragmàtica, des del món d'Amèrica Llatina, concretament des de Bolívia.

Aquesta interpel·lació abasta molts fronts:

- és econòmica, cultural, religiosa, històrica, eclesial i teològica.

Veurem aquests diversos capítols.

2. INTERPEL·LACIÓ ECONÒMICA

Potser és la més coneguda, la més frapant, la més punyent. La que sobta més quan un arriba a Amèrica Llatina i quan torna a Europa. D'altra banda, l'economia s'uneix a la política i a la dimensió social. Forma un bloc molt compacte.

Allò que crida més l'atenció és el contrast entre el luxe i la fam, entre el superdesenvolupament i el subdesenvolupament, entre minories que viuen en l'abundància i majories que viuen en la misèria. A tall d'exemple: els països rics i industrialitzats que tenen el 25% de la població mundial; tenen el 90% de la indústria mundial, el 85% de les riqueses del món i dominen el 90% del mercat mundial.

- els països pobres que són el 75% de la població mundial; frueixen del 17% del producte nacional brut, del 8% de la indústria mundial, del 15% de l'energia mundial, del 6% de les despeses mundials de salut, del 5% de la tecnologia mundial, etc.

Concretament a l'Amèrica Llatina, una petita minoria guanya moltíssim, està molt ben alimentada i pot anar a la universitat, mentre que una gran majoria pateix pobresa greu i extrema desnutrició, i no tan sols no arriba a la universitat sinó que no acaba l'escola primària,

A Bolívia el 32% de la població no té un dormitori, el 66% no té electricitat, el 78% no té clavegueres, el 64% està sense aigua potable, el 40% sense cuina i el 92% sense dutxa. Mentre el salari mínim és de 25%, la panera familiar costa 290 al mes. També a Bolívia, de 1000 alumnes que comencen la primària, només tres acaben la universitat. Es calcula que el nombre d'analfabets a Bolívia és del 55%. El deute extern arriba a 5.000 milions de dòlars; cada bolivià deuria, des de que neix, 738\$...

Aquesta situació repercuteix en tot. El subdesenvolupament és integral. I, en lloc de millorar, aquests països s'enfonsen cada vegada més. Com diu Joan Pau II, la situació del Tercer món d'ara és pitjor que la de fa 20 anys, quan es publicà la *Populorum Progressio* (1968); la situació d'Amèrica llatina a l'època de la Conferència de Puebla (1979) era pitjor que a la de Medellín (1968); Bolívia cada vegada baixa més, de forma que ara guanya en el *ranking* de pobresa de tota l'Amèrica llatina, passant per damunt del mateix Haití.

Això repercuteix en la política, en la fragilitat democràtica, en la temptació dels cops militars, en la postura "herodiana" dels sectors rics d'Amèrica llatina que estan en connexió amb les transnacionals, en la temptació de la violència i la guerrilla en no veure cap altra solució, en la corrupció i l'economia submergida (narcotràfic), etc.

Aleshores, l'Amèrica Llatina, Bolívia, ofereix un lloc privilegiat per a fer una anàlisi del nostre món. Com diu *Ellacuría*, cal fer una coproanàlisi, una anàlisi de l'economia del Primer món des de la situació terrible del Tercer món, des de la negativitat i mort. Des del Tercer món, el nostre sistema econòmic esdevé inviable, ja que és un sistema que produeix atur, diferències i marginació constant.

Aquesta situació no és pas casual, ni fruit de la mala sort o de l'atzar, del clima o de la raça. És conseqüència d'un sistema inhumà, cruel, injust, que pels cristians té un nom: pecat; pecat personal i social, estructures de pecat, injustícia estructural... El clam del Tercer món esdevé una acusació per al Primer món: "Caïn, què n'has fet del teu germà?". És un clam que demana venjança al cel; com diu Joan Pau II, els pobles del Sud pobre un dia jutjaran els països rics del Nord. És un clam que ens diu també en formulació de Joan Pau II a *Sollicitudo rei socialis* que tant el subdesenvolupament com el superdesenvolupament són intolerables i deshumanitzadors.

Aquesta seria la primera interpel·lació profètica del Tercer món als països rics del Nord, semblant a la que feren els profetes d'Israel a una monarquia que havia oblidat l'Èxode i les seves exigències. El Primer món ha esdevingut el nou Faraó dels pobres del Tercer món. Faraó de vegades amb noms i cognoms col·lectius, molt sovint un Faraó anònim, però que

mata i assassina. És un nou Herodes que mata molts innocents, el plor i clam dels quals se sent com el clam bíblic de Raquel que plora pels seus fills (Mt 2, 18).

3. INTERPEL·LACIÓ CULTURAL

Nosaltres estem convençuts que la cultura que anomenem occidental (i cristiana) és “la cultura”, la cultura moderna i l'única que té futur. Considerem els pobles d'altres cultures com a poc civilitzats, potser bàrbars; en tot cas creiem que cal integrar-los a la nostra cultura, la cultura moderna. Moltes vegades, afegim a la nostra missió evangelitzadora una mena de missió cultural. Mirem amb esguard compassiu els altres pobles d'altres cultures.

Aquesta és també la postura de les classes dominants en els països del Tercer món, d'Amèrica Llatina. De vegades unes minories culturals modernes, occidentalitzades, creuen que l'única manera de modernitzar el país i de fer-lo créixer, es integrant les altres cultures a la moderna, la de l'Estat. S'arriba a identificar la identitat nacional amb la cultura moderna oficial de l'Estat.

Aquests punts de vista no ens permeten rebre la interpel·lació d'altres cultures, de les cultures del Tercer món. S'ha escrit que l'Església (i la mateixa societat) sempre ha estat més sensible al pobre que al *diferent*, més sensible a l'oprimit econòmicament que a l'altre. Fins i tot a l'Amèrica Llatina la teologia de l'alliberament, sobretot als seus començaments, ha estat més preocupada per l'opressió econòmica que per la cultural, per la dependència econòmica i social que per la cultural, més atenta al clam dels explotats del Tercer món que als problemes del respecte a les cultures, més oberta als marginats econòmics que als marginats culturals. No és que ambdues qüestions siguin independents, però la Nova Amèrica que somniem la volem lliure no tan sols de les opressions econòmiques sinó també de les culturals, amb un gran respecte per totes les seves ètnies, cultures i nacions. Avui dia la teologia de l'alliberament vol preocupar-se especialment de l'indi, del negre i de la dona. Les opressions són econòmiques, però també culturals, ètniques i sexuals.

Els països pobres del Tercer món tenen grans riqueses culturals que constitueixen la seva identitat.

En una trobada intercultural indígena de l'orient bolivià, una senyora, doña María Menacho, parlava així:

Con el permiso de la madrecita, que es más entendida que yo, pero yo tengo ésta (senyalava la seva memòria...), que no me falla nunca y es mejor. Voy a presentarme: me llamo María, soy de San Ignacio de Moxos. San Ignacio es un gran pueblo. Es muy bonito. Sobretudo cuando es la fiesta. ¡Ay la fiesta! Pues así es mi pueblo. En mi pueblo antes se cosechaba de todo. Y sobraba. Teníamos hasta azúcar. Saben Vds. lo que es el azúcar? Pues esto teníamos y nos sobraba. Ahora los blancos nos han arrinconado y quieren que sigamos plantando. Nos quitaron las tierras . Y acaso se puede sembrar en un puñete? Incluso ahora no podemos cortar leña, porque todo está alambrado, Y cuando nuestros hombres entran en los alambrados, siquiera para cortar un varejón, les quieren matar. Ya no se puede sembrar, ni cortar leña. Estamos arrinconados y cada vez más encerrados.

Aquest testimoni de doña María ens presenta tota la problemàtica cultural. L'ahir i l'avui, la llibertat i l'opressió, la pobresa i al mateix temps l'orgull i el sentit de la seva identitat cultural que s'expressa sobretot a les festes.

Aquestes ètnies i cultures que nosaltres anomenem primitives en un sentit pejoratiu, tenen valors que nosaltres hem perdut.

A Bolívia, lloc de majoria autòctona, on tenim 40 nacions en una de sola, crida l'atenció la gran riquesa de les cultures tradicionals. Al món andí hi ha un gran sentit de comunitat

(ayllu), de reciprocitat (ayni), del compartir. Trobem un gran respecte pels ancians i vells, una gran atenció a la natura, un gran sentit per la festa, una profunda integració de la mort com a realitat que talla la vida però que crea una vinculació especial entre vius i morts, una gran riquesa simbòlica, que es manifesta en la música, vestits, colors i tradicions rituals. Hi ha una gran frugalitat i austeritat i, al mateix temps, quan arriba la festa, hi ha un sentit d'abundància i generositat que contrasta amb el nostre sentit de l'estalvi occidental, segurament d'origen calvinista. Cal libar la terra (Patxamama), cal demanar-li perdó abans de llaurar-la i ferir-la amb l'arada. És la dona qui sembla, darrere el marit, que fa soles, i dels bous guarnits amb cintes de colors. Cal posar fetus de llama als fonaments dels edificis per tal que no trontollin. Cal celebrar tota inauguració de casa, camp, vestit, etc. El naixement i la mort tenen les seves celebracions pròpies, d'una gran riquesa simbòlica. La festa dels morts, cada any a començaments de novembre, és una gran festa. Els morts vénen a visitar els vius, cal preparar-los els menjars que més els agradaven, cal fer altars amb el seu retrat; cal posar-los una escala, dolços, beguda pel viatge, una canya que els faci de bastó, etc. El matrimoni, que passa per un temps de prova (servinaku), té un ritual molt ric. De tant en tant cal oferir víctimes a la terra (wilanchas) i a la mina (altio). El Carnestoltes és una gran festa; a Oruro, la ciutat es veu plena de dimonis que ballen, riuen, critiquen, lluiten amb els àngels i a la fi s'agenollen davant la Mare de Déu del Socavón, patrona dels miners. Hi ha música, color, crítica social... ; i tot lligat amb un sentit religiós, en una mena d'auto sacramental que no té res a veure amb el carnaval de Rio o de Niça o de Colònia. Al llac Titikakca, origen tradicional de la cultura aimara, els pescadors solquen el llac amb unes naus anomenades totores (del jonc amb què són fetes) que gairebé no fan soroll, lliscant suaument pel llac, en contrast amb les motonaus i embarcacions modernes sorolloses que embruten el llac.

Aquestes pinzellades que podríem multiplicar moltíssim (la cultura de la malaltia, dels menjars, dels vestits, de les artesanies ...) també ens són una interpel·lació. Ho són a la nostra cultura occidental, al nostre model de societat consumista, individualista i permissiu; a una societat tan cruel amb els vells i els marginats, tan competitiva, tan poc respectuosa amb l'ecologia, tan explotadora de la terra... Són una interpel·lació a una societat per a la qual la mort és tabú, que fa com si no existís i de la qual no en vol sentir parlar.

No tenen, aquestes cultures que anomenem primitives, un missatge per al nostre món? No poden oferir models utòpics de convivència, de respecte, de realisme, de moderació i de frugalitat al nostre món consumista, hedonista, violent i terriblement agressiu?.

Evidentment que també hi ha altres interrogants: què passarà el dia que aquestes cultures tradicionals s'obrin al "progrés", com ja comença a ocórrer amb els joves o amb la gent que va a les ciutats i els universitaris? Són cultures residuals destinades a desaparèixer? Podran sobreviure? En tot cas, l'assimilació de la cultura moderna des d'aquesta cultura tradicional donarà uns resultats que no seran pas iguals als nostres occidentals.

El que tanmateix sembla clar és que en nom del progrés de la cultura i de la civilització no poden ésser marginades aquestes cultures mil·lenàries (pensem en les cultures maies, asteques o inques...; en les arrels africanes de tants llocs del Carib o del Brasil, en els grups indígenes que encara no han contactat amb la cultura moderna ...). Més encara: aquestes cultures tenen valors irrenunciabls i poden oferir esquemes rics per a l'organització, la vida, la societat, l'economia, la salut, etc. El nostre esquema de democràcia no cau bé en molts d'aquests esquemes tradicionals; tampoc els de salut, treball, propietat, sindicalisme, matrimoni, etc.

Tot això ens fa més humils i cautelosos. Qüestiona l'etnocentrisme europeu, occidental i modern. No hem de caure en arqueologismes anacrònics, però tampoc en una mena d'autosatisfacció que confongui la tècnica amb la cultura. Poden ser països pobres però amb la seva riquesa cultural i la seva identitat, que són el seu orgull, com manifestava doña María Menacho.

Però encara hi ha més, ja que la cultura té una dimensió religiosa que fins ara gairebé no hem esmentat.

4. INTERPEL·LACIÓ RELIGIOSA

Tota cultura és integral, té a veure amb la vida real, amb la societat, i la història, la vida i la mort, la natura i el més enllà. Tota cultura implica una relació amb el món religiós, ni que sigui per a negar-lo, com sovint fa la cultura moderna en molts sectors.

Nosaltres vivim una cultura que anomenem secular, que no nega la religió sinó que la deixa al seu lloc de resposta darrere de les qüestions definitives de la vida i la mort. Aquest procés de secularització ha estat fruit de segles de progrés tècnic, social, polític, etc. La secularització està lligada al món modern occidental. Nosaltres n'estem orgullosos, creiem que és quelcom positiu, encara que faci viure la fe en un silenci de Déu a vegades angoixós. Inconscientment volem exportar aquest model també al Tercer món.

Però la realitat del Tercer món és una altra. Es viu una cultura profundament religiosa, fins i tot sacra. Déu és component essencial de la vida; hi és present, tant a través de formes culturals més lligades a la tradició autòctona com en formes més cristianes. Es viu en un món ple d'esperits, àngels i dimonis, de sants, Mares de Déus, i imatges, de processons, calvaris i viacrucis, de benediccions, misses, aigua beneïda... Tota festa té el seu contingut religiós, inseparable, ineludible. Sacerdots que s'han negat a celebrar festes tot creient que són ocasió de disbauxes o de paganisme ho han pagat car.

Esponàniament tendim a considerar aquesta religiositat com a supersticiosa, màgica, ambigua, sincretista, i de vegades alienant. I molt sovint ho és de debò. Però hem de ser més crítics i respectuosos.

La teologia del Concili Vaticà I i la primera teologia del postconcili gairebé no parlava de la religiositat popular. La de Medellín i Puebla sí que en parla. També a Europa i al Primer món se'n torna a parlar (Harvey Cox, Maldonado...). Els qui consideraven la religiositat popular com a alienant queden sense paraula en veure com la religiositat popular ha portat la revolució a Nicaragua, o com els mateixos cristians més compromesos a El Salvador sempre et diuen "Dios primero!". Els sociòlegs i pensadors creuen que poden fer un canvi social a l'Amèrica Llatina sense tenir en compte la religiositat popular: és un greu error. El mateix Fidel Castro segurament que s'adona que ha menyspreat la força de la religió per al canvi revolucionari i comença a interessar-s'hi.

Evidentment que aquí també trobem interrogants, i molts. Aquesta religiositat, igual com abans dèiem de la cultura, sobreviurà al xoc cultural de la modernitat secular i fins i tot atea? No minva amb el temps? Per què la gent a San Salvador, durant la Setmana Santa, va a la platja i deixa les processons? però també podem afegir que en tot cas la secularització del poble d'Amèrica Llatina mai no serà l'europea o la nord-americana.

D'altra banda podem demanar-nos si el furor secularitzador dels anys 60 no està una mica de tornada. La mateixa ciutat secular necessita la seva religió i si aquesta no és alliberadora serà conservadora o fins i tot exòtica. No estem assistint a la més ambigua revifada d'espiritualismes, misticismes, cultes exòtics, pentecostalimes, fonamentalismes, esglésies electròniques, etc.? Es tan segur que el nostre món és secular i fins i tot ateu? No hem sacralitzat el sexe, la política, els partits, els diners, el consum, els MCS, el turisme, els viatges, el cotxe, l'ordinador, per no parlar de les armes, el terrorisme i la violència? Això que anomenem nivell de vida, i fins i tot qualitat de vida, no és ambigu i potser constitueix una nova divinitat, petita i casolana, però divinitat, com els *lars* dels romans?

Aquesta fredor del món modern occidental, aquesta asèpsia pel fet religiós, amagat a la premsa i a la televisió, no és una mena d'apriori ideològic que es troba qüestionat per les cultures i pobles més pobres?

Evidentment pesa molt tota l'acusació marxista sobre la religió com a opi del poble. Tenim por que ens diguin que som infantils, il·lusos, poc realistes, que Freud, Marx i

Nietzsche tinguin raó. Però aquesta identificació entre progrés humà i capvespre de les creences, o entre religiositat i pobresa, mereix una crítica més acurada.

Ens podem demanar si, a més de tot això, no hi ha alguna cosa de més fondària. No és estrany que el Primer món, que viu en la riquesa i en situacions estructurals d'injustícia envers el Tercer món, es trobi lluny de Déu. Ateisme i injustícia estan estretament units. La injustícia ofega la fe (Rm 1,18). L'abundància afebleix la sensibilitat per la religió. Nosaltres ja no demanem aigua beneïda per a fer-la beure a un malalt. Tenim medecines, metges, hospitals, etc. però fóra una superficialitat pensar que el camperol que et ve a demanar aigua beneïda pel malalt és un supersticiós. Aquest acte és una mena de pregària, és l'únic remei per a la gent que ja ha esgotat tots els altres remeis. És pregar, i és clam a Déu. És com la gent que tocava la vora del vestit de Jesús, pensant que es guaririen, i Jesús moltes vegades els curava i sentia que tenien fe i que d'ell havia sortit poder de salvació. La religió del pobre, això és la religiositat popular. Expressa una actitud que tots hauríem de tenir davant Déu: impotència, sentit del pecat, confiança. Caldrà evangelitzar la religiositat popular, però també la nostra fredor secular. La fe no pot quedar reduïda a l'àmbit de la privacitat, a l'esfera de l'ajuda de cambra. La secularització no és pas un dogma, sinó un procés històric. I si esdevé inhumana vol dir que necessita una correcció. El Tercer món potser ens pot ajudar a fer-la.

5. INTERPEL·LACIÓ HISTÒRICA

A Espanya ens han ensenyat la conquesta d'Amèrica com un dels moments més gloriosos de la nostra història, com una gesta incomparable, en la qual Castella conquerí, evangelitzà i donà llengua i cultura a tot un continent. Els 500 anys del descobriment es preparen com una gran celebració triomfal. És l'esperit de programes com "300 millones" o "Punto de encuentro" de la RTVE. En realitat, aquesta és la història vista pels vencedors, pels de dalt, pels que feien les cròniques, la història oficial.

La història real, la història vista pels vençuts, és ben diferent. És una història molt trista, de violència, d'assassinats, de sang, de violacions, de robatoris, d'explotació, d'anihilament de cultures, d'esclavatge... Els vençuts cridaven "deixeu-nos morir, perquè ja no tenim els nostres déus, les nostres terres, les nostres tradicions". Va ser un genocidi terrible, com ho poden ser els genocidis actuals. Va ser el començament d'una llarga història de dependència de la qual encara no s'ha sortit. I el que és pitjor és que tot es va fer en nom de la fe i del Crist, en nom de l'Església que anava juntament amb el conquistador. Un text d'Hernán Cortés ens pot donar idea del que això suposava:

Otro día torné a salir por otra parte, antes que fuese de día, sin ser sentido de ellos, con los de a caballo y cien peones y los indios mis amigos, y les quemé más de diez pueblos, en que hubo pueblos de ellos de más de tres mil casas, e allí pelearon los del pueblo, que otra gente no debía estar allí. E como traíamos la bandera de la cruz y pugnábamos por nuestra fe y por servicio de vuestra sacra majestad, en su muy real ventura nos dió Dios tanta victoria, que les matábamos mucha gente, sin que los nuestros recibieran daño. (Cartas de relación de la conquista de México).

D'altres vegades és l'estendard de la Mare de Déu el que fa el miracle de la victòria, una Mare de Déu que els espanyols anomenaven "La conquistadora".

Els testimonis són esgarrifadors, com el d'aquella índia que cridava en veure que amb ferro roent li ferraven la cara, com als animals, en senyal d'esclavatge:

No me hierre, soy hija de cristiana española de las captivas que tienen los indios", y soy informando que aviéndola herrado la enviaron a las hijas del Virrey, marqués de Gaudalcaazar. (Archivo general de Indias, Guatemala, Guatemala 156).

I tot això, com dèiem, en nom de Déu. *Oviedo* escriu amb cinisme: "la pólvora contra los infieles es incienso para el Señor".

També ens havien parlat de la llegenda negra (el negre sempre és un color dolent en el llenguatge dels blancs), de la qual formaven part les crítiques de la conquesta i sobretot les crítiques de *Bartolomé de Las Casas*, que fins i tot *Menéndez Pidal* presenta com un home desequilibrat, com un paranoic.

La realitat és molt diferent. *Las Casas* forma part del grup de missioners i de bisbes que es posaren al costat dels indis, contra els seus compatriotes espanyols, que foren profetes dels sense veu, defensors dels indis, i dels quals Puebla en parla amb elogi:

Intrépidos luchadores de la paz, como Antonio de Montesinos, Bartolomé de Las Casas, Juan de Zumárraga, Vasco de Quiroga, Juan del Valle, Julián Garcés, José de Anchieta, Manuel Nóbrega y tantos otros que defendieron a los indios

ante conquistadores y encomenderos, incluso hasta la muerte, como el Obispo Antonio de Valdivieso (Puebla S).

Puebla parla de figures com Rosa de Lima, Martín de Porres, Toribio de Mogrovejo, Luis Beltrán (*Puebla 7*) i de les síntesis d'evangelització i cultura de les missions de dominics, mercedaris, agustins, franciscans i jesuïtes (*Puebla 9*). És veritat que la Corona de Castella defensava els indis en els seus documents, que no volia esclavatge, que les lleis d'Índies i sobretot les "Leyes nuevas" lluitaven contra els abusos. però la realitat va ser molt diferent, i virreis i comenders, lluny de la Corona, actuaven amb total impunitat i llibertat. Encara que la teoria fos humanitària, la realitat va ser cruel. El primer bisbe residencial de Sucre escrivia:

Ahora a cuatro años que, para acabarse de perder esta tierra, se descubrió una boca del infierno por la cual entra cada año gran cantidad de gente que la codicia de los españoles sacrifica a su dios, y es una mina de plata que se llama Potosí .

Des d'aquesta panoràmica pensem com va ser la primera evangelització d'Amèrica Llatina. Puebla parla de les llums i ombres que acompanyaren aquella gesta evangelitzadora (*Puebla 10*). És un miracle com amb tantes contradiccions la fe arrelà en aquelles terres fins avui. A més dels mals exemples dels conqueridors que es deien cristians, els missioners no tenien ni una formació cultural ni teològica per a entendre el que eren les religions indígenes i les cultures autòctones. En nom de la fe forçaren conversions i, moltes vegades, en lloc d'inculturar la fe a les noves cultures, occidentalitzaren els indis. El baptisme els feia simultàniament fills de Déu, súbdits del Papa i del Rei i membres de la cultura hispànica.

Els indígenes, per por i per pressions, acceptaren la religió dels vencedors blanes, però molt sovint continuaren creient en les seves antigues divinitats. El sincretisme que s'adverteix a l'Amèrica Llatina té arrels molt fondes, com també la falta de coherència entre la fe i la vida. Els llatinoamericans d'avui fan com els conqueridors: creuen però viuen al seu aire... Una fe que no arriba a la regió del cor, de la imaginació, dels símbols, de la cultura, serà sempre una fe desarrelada, i superficial.

Quan avui es parla d'una nova evangelització d'Amèrica Llatina, cal que aquesta sigui ben diferent de la primera. No pot ser des de dalt, ni amb poder ni amb pressions, o sense respectar les cultures. No pot continuar la línia esclavista i opressora de Ginés de Sepúlveda, el qual deia que com que els indis eren éssers inferiors podien ésser sotmesos. Ni n'hi ha prou amb la línia centrista de Vitoria, que defensava els indis però deia que podien ser dominats si presentaven resistència a la fe. Cal seguir la línia alliberadora de Las Casas i els altres grans missioners, feta de respecte, amor als indis, tolerància i indignació contra les injustícies. Només una evangelització alliberadora pot ser evangèlica.

Totes aquestes realitats interpel·len la nostra manera d'entendre la història, la cultura i la fe. I encara que la corona d'Aragó, els catalans no trepitjaren terra americana fins el S.XVIII, quan ho feren no tenien cap més idea que enriquir-se. Molts noms de famílies riques de l'Amèrica Llatina tenen procedència catalana. També avui els catalans que es troben per aquelles terres, o són missioners, o hi van per qüestió de negocis.

Cal també repensar el nostre concepte eurocèntric de cultura i de fe. Sense adonar-nos-en, creiem que la forma occidental i europea és l'única forma de viure la fe. Ens cal fer un gran esforç per tal de comprendre que la fe s'ha d'arrelar a cada cultura, que no hi ha cap cultura que sigui cristiana o catòlica, que la fe les assumeix totes i les purifica i potencia. Cal defensar una fe arrelada a la cultura i a les esglésies locals, superant un concepte de catolicisme que identifica la universalitat amb el centralisme, la catolicitat amb la cultura llatina, romana, occidental, medieval o moderna... Cal ser crítics amb la visió

d'església, de Papat i de missió, que fonamentava aquella evangelització i la conquesta. Ja Vitoria criticava que el Papa en nom de Déu dividia el món descobert entre Espanya i Portugal. Casaldàliga, comentant uns versos de Péman, escriu:

"Llevaban la espiga" (Y también la espada)

"Llevaban la rosa" (con muchas espinas)

"Y los mandamientos" (todos conculcados)

"Y el avemaría" (llena de desgracias para la Amerindia)

6. INTERPEL·LACIÓ ECLESIAL

Nosaltres estem acostumats a veure el Tercer món com a països de missió, com a esglésies joves que depenen de les esglésies mares del Primer món: dependència econòmica (per exemple d'Alemanya, Espanya), dependència pastoral (dels missioners, sacerdots i religioses d'Europa i Nord-Amèrica) i dependència espiritual. El Primer món exporta missioners, diners, plans pastorals, etc... Tot això és veritat, i sense l'ajuda del Primer món les esglésies del Tercer món d'Amèrica Llatina difícilment podrien sobreviure.

Però la realitat és més complexa i més rica. Al Tercer món i concretament a l'Amèrica Llatina, continent pobre però cristià, està sorgint, precisament des de la seva mateixa pobresa, una nova forma d'església, petita, feble, una flor sense defensa (com diu el biblista Mesters), que és tendra i fràgil, però que té la força de la vida, com el nen que és petit i feble però que té una vida al davant. ¿Com es podria concretar aquesta nova forma de ser d'església, aquesta "eclesiogènesi", per dir-ho amb termes de Boff? En primer lloc, neix una nova espiritualitat, un nou sentit del cristianisme, que es pot formular com el seguiment de Jesús, com una opció pels pobres, com la presència de Jesús en els pobres, com la Utopia del regne de Déu, estimada i desitjada, volguda, enyorada. És un desig de respectar la vida i de donar glòria a Déu respectant la vida, sobretot la vida del pobre; de lluitar contra els ídols de la mort que maten i assassinen el poble. Això porta a no acceptar com a natural o fatídic tot el que passa a l'Amèrica Llatina, sinó a considerar-ho contrari als plans de Déu, com a pecat, tant personal com estructural.

Això ha fet que molts cristians es comprometessin en els processos de canvi d'Amèrica Llatina, que comencessin a viure un cristianisme no lligat (com ho ha estat) a l'ordre establert, sinó al canvi, a la revolució. Les formes de compromís han estat variades segons països i llocs, però hi ha una nova forma d'entendre el cristianisme, que ja no és l'opi del poble i que fa que la mateixa Cuba s'interessi per tot aquest nou moviment.

Han sorgit les Comunitats Eclesials de Base, petites, febles, però amb molta vida en alguns llocs com al Brasil, on es calculen en unes 120.000. Són comunitats on els cristians, sobretot populars, es troben per a llegir la vida a la llum de la Paraula i la Paraula des de la vida, cercant un compromís transformador. Són llocs de trobada humana (comunitats), però des de la fe i com a església (eclesials) i dels sectors ordinàriament popular que estan lligats a ells i que cerquen la nova societat (de base). Amb moltes variants, són un camí d'esperança per a l'església d'Amèrica Llatina, com apareix a Medellín i Puebla.

Ha nascut de la mateixa necessitat tot un moviment de laics, de ministeris laicals, agents pastorals, catequistes, evangelitzadors.... que anuncien la Paraula al seu poble, homes i dones senzills, engrescats, que dediquen temps, treball i forces a escampar la bona nova. Molts llocs on no hi arriben sacerdots mantenen la seva fe gràcies a aquests agents pastorals laics. Alguns d'ells són ordenats diaques, molts són simplement laics, hi ha moltes dones, gent senzilla i del poble. Dins d'aquesta línia caldria esmentar tot el moviment de catequesi familiar: els laics, pares, parelles, preparen els fills i els pares per al sagrament, sobretot de cara a la primera comunió.

Hi ha un estil nou de fer de bisbe. Bisbes propers al poble, que defensen els seus drets, com els antics bisbes defensors dels indis. Noms coneguts com Casaldàliga, Helder Câmara, Méndez Arceo, Proaño, etc. D'altres potser menys coneguts aquí, com Arns, Lorscheider, Fragoso, Samuel Ruiz, Silva Henríquez, Medina, Luna, Terrazas.

Neix un estil de capellà senzill, amb el poble. Continuant tota una tradició profètica, una espiritualitat lligada a l'estil evangèlic de Jesús, amb un cert parentesc amb el que foren a Europa els sacerdots obrers, els del Prado..., capellans lligats a la comunitat, a la base, al

poble. Penso en la figura de Federico de Carrasquilla a Medellín, amb qui treballà el nostre Mn. Breu.

Dins de la vida religiosa hi ha tot un moviment que es diu "inserció" i que consisteix a viure als llocs més pobres, amb indígenes, camperols, miners., als suburbis, favel·les, pobles joves, assentaments, viles misèria, etc.; moltes vegades deixant grans obres clàssiques o fent grans canvis. Es poden trobar religiosos i religioses als camps de refugiats, en zones de guerrilla, acompanyant el poble en situacions molt dures, són presents en llocs ben allunyats, en tribus desconegudes, etc. La Conferència Llatinoamericana de Religiosos ho fomenta, creu que és un nou camí i una nova forma de vida religiosa a l'Amèrica Llatina que sense voler ser exclusiva marca un camí, una "caminhada" molt concreta. Aquests religiosos i religioses tendeixen a una inculturació, fins i tot en el món religiós (religiositat popular: imatges, processons, peregrinacions...). Hi ha en publicació una nova col·lecció de textos per a ajudar els religiosos que viuen aquesta nova situació, i a tot arreu hi ha agrupacions dels que viuen això.

Tot plegat queda reflectit en la litúrgia, els cants i, fins i tot, en l'art. Els dibuixos de Marcelino Cerezo Barreda, o les pintures estil naif de Solentiname, expressen tota aquesta nova manera de viure la fe. Les litúrgies de les trobades de les *Comunidades Eclesiales de Base* (CE13) són un model de creativitat i de simbolisme, de cants nous i de participació, etc.

Ens mancaria, però, un punt important si no féssim esment de la persecució i del martiri. Aquesta espiritualitat profètica que lluita per la justícia i pel poble és mal vista pels sectors dominants de la societat, i, de vegades, de la mateixa església. Hi ha tensions, persecucions, màrtirs. Nosaltres coneixíem noms de bisbes com Romero o Angelelli; de sacerdots i religiosos com Espinal, Rutilio Grande, Alsina, Alvaro Ucuà, les monges de Mariknoll... però són milers els perseguits per la fe i la justícia: catequistes, pares i mares de família, joves, camperols, miners, seminaristes, líders sindicals, indígenes que defensaven la seva terra, dones del poble, universitaris, etc. I el que és nou és que els responsables i promotors d'aquestes persecucions són governs, militars, grups que s'anomenen catòlics i defensors de la **civilització cristiana occidental**. Això dóna a tota aquesta església una gran **profunditat i seriositat**. Som davant una església martirial com la dels primers segles del cristianisme, amb la diferència que ara els Nerons, Domicians, etc. s'anomenen cristians, combreguen, van a les processons i a les misses i Te Deums de l'església.

Evidentment, tot no s'ha d'idealitzar. No tots els bisbes són Casaldàligues, ni les CEBs floreixen a tot arreu, ni tots els religiosos viuen entre els pobres i inculturats en la inserció, ni tothom viu l'espiritualitat del seguiment de Jesús, ni tothom té vocació de màrtir. Hi ha grans ambigüitats i contradiccions, hi ha llacunes immenses, hi ha tota una línia d'església restauracionista o de nova cristiandat amb figures tan senyeres com López Trujillo, Sales, Kloppenburg, etc. Tenim el desafiament de les sectes, molt greu i interpel·lador. Però malgrat tot alguna cosa està naixent, l'Esperit hi bufa fort, som davant d'una irrupció volcànica de Déu a l'Amèrica Llatina, com diu Gustavo Gutiérrez, d'una nova primavera que dóna esperança.

Potser tot això té una paraula per a les esglésies velles, mares, del Primer món, establertes, riques, amb personal, organitzacions, estructures, però que potser han perdut el sentit de profecia, han quedat una mica ofegades per l'ambient, per l'abundància, pel consum, per la mediocritat, per la tecnologia... Potser la solidaritat amb les esglésies joves els podria donar una empenta més gran i un major dinamisme. De fet, per a moltes esglésies d'Europa la solidaritat amb el Tercer món està servint per a revifar la vida. No es tracta **d'imitar models de fora**, sinó de deixar-se interpel·lar, d'escoltar altres veus.

7. INTERPEL·LACIÓ TEOLÒGICA

Fins ara, l'Amèrica Llatina importava no tan sols tecnologia, productes del Primer món, sinó també teologia. El pensament i la reflexió teològica que es feia a l'Amèrica Llatina no era pròpia, sinó que era rebuda d'Alemanya, França, Espanya, Estats Units... L'Amèrica Llatina també era una colònia teològicament.

Però ara ha esdevingut una cosa nova, D'aquest continent pobre i cristià comença a sorgir una nova reflexió pròpia, allò que s'anomena Teologia de l'Alliberament.

No és una teologia que tracti de violència, guerrilles o revolució. Tracta del que tracta tota teologia: Déu, Crist, l'Esperit, l'Església, els sagraments, l'espiritualitat, la gràcia i el pecat, la salvació, l'escatologia.

Però el que passa és que ho tracta des de pressupòsits diferents dels clàssics i dels moderns.

És una teologia feta des de baix. Des dels pobres, des del Tercer món. No intenta dirigir-se primàriament als homes il·lustrats, seculars, del que s'anomena la Primera Il·lustració. Pensa en el Tercer món, es fa des dels pobres, des dels homes reduïts a condició inhumana, des de la Segona Il·lustració. Cerca alliberar no tan sols la raó sinó els pobles. No pretén fer una teoria universal, abstracta i ahistòrica, sinó que pretén respondre als problemes concrets d'uns pobles que viuen en situació de dependència i d'esclavatge. No pretén únicament fer teories sinó canviar la realitat. No és una teologia únicament de laboratori, vol que surti al carrer, que arribi al poble.

De fet, aquesta teologia ha sortit al carrer, a les places, a la televisió, a la premsa. El document de Santa Fe (preparat pels assessors de Reagan) l'ataca, Rockefeller la considera perillosa, sectors eclesials la tenen per sospitosa i joguina del marxisme, les sectes volen ser la resposta religiosa a la Teologia de l'Alliberament per a l'Amèrica Llatina, de Roma surten documents amb reserves, teòlegs com Boff han estat censurats... I a l'inrevés, Fidel Castro s'interessa per ella, sectors que mai no s'havien interessat per l'església la comencen a veure amb respecte. És una teologia conflictiva, perquè no és neutral, pren partit pels pobres.

La novetat d'aquesta teologia no ve dels temes que tracta, que són els de sempre, sinó del mètode, de la forma de reflexió. El seu mètode és el de veure/jutjar/actuar; partir de la realitat, jutjar-la a la llum de la Paraula de Déu, veure quin compromís suposa.

Posem un exemple. Hem vist la situació de pobresa d'Amèrica Llatina, la fam, la mortaldat infantil, l'analfabetisme, etc. Hem vist la discriminació cultural que pateixen molts sectors d'Amèrica Llatina, el que ha estat la colònia, l'evangelització primera, etc.

Aquesta situació no pot ser casual, té causes, que les ciències socials estudien. A la llum de la Paraula de Déu, cal dir que això Déu no ho vol, que és pecat i contrari al pla de Déu, ja que Déu és el Déu de la vida i no de la mort.

Quan des d'aquesta perspectiva hom llegeix l'Antic Testament, descobreix que a l'Èxode, en una situació d'esclavatge i d'opressió, Déu es va posar al costat dels israelites en contra del Faraó i els va alliberar. La Pasqua és una gesta a la vegada espiritual i política, teològica i econòmica.

Els profetes d'Israel continuen recordant el pla de Déu, l'aliança, en contra dels poderosos (monarquia) que s'havien convertit en els nous faraons.

El Nou Testament presenta un Jesús alliberador, que vol salvar tota la persona, que anuncia el Regne com a proper, que fa miracles, guareix, perdona, dóna de menjar.... com a signes que el Regne de Déu ja ha arribat. Es posa al costat dels pobres, ve a donar vida, començant per aquelles persones que la tenen amenaçada.

Aquesta acció de Jesús és conflictiva, i el portarà a enfrontar-se tant amb el poder religiós jueu com amb l'imperi romà. El Déu de la vida entra en lluita amb els déus de la mort. Jesús mor en creu víctima dels déus de la mort.

La resurrecció de Jesús és el triomf del Déu de la vida, és un signe d'esperança per a tots els crucificats d'aquest món. Déu continua escoltant el clam dels pobres, com a Egipte, i allibera Jesús de la mort i el ressuscita, començant la Utopia del món nou, la terra nova, la nova humanitat.

L'església, si vol seguir el camí de Jesús, ha de ser alliberadora, posar-se al costat dels pobres, lluitar per la justícia, pel Regne, transformar la història, anticipar, ni que sigui parcialment, l'escatologia final, ser l'església de tots, però especialment dels pobres.

L'Esperit és vist a l'església com Esperit de novetat, de justícia, com el que fa avançar la història al Regne de Déu. Espiritualitat no és fugir del món, ni tancar-se en la vida interior, és respondre al clam, de l'Esperit que clama pels pobres, escoltar la seva veu, portar endavant la història, construir un món més just i humà.

Tot això porta al compromís. Què hem de fer per a canviar la nostra història?

No pot estranyar que aquesta teologia sigui conflictiva, perquè no és purament teòrica i acadèmica, sinó que vol unir la fe amb la vida, vol treballar per a canviar el món.

Tota teologia neix d'una espiritualitat (a l'Antic Testament, al Nou Testament, al temps dels pares de l'església, al temps de la monàstica, dels mendicants, de la reforma...). També ara d'una nova praxi cristiana i eclesial (CEBs) sorgeix una nova teologia, teologia conflictiva i fins i tot martirial, com l'església de la qual neix.

Aquesta teologia té una dimensió més acadèmica (vegeu la col·lecció *Teologia i Alliberament*, o *Cristianisme i Societat*), una dimensió més pastoral (escrits bíblics dels *Mesters*) i una dimensió més popular (fulls, cants, poemes, dibuixos...).

Evidentment, com tota teologia, pot tenir els seus perills (reduccionisme, ús inadequat de les ciències socials i del marxisme, pèrdua del sentit eclesial i universal...). Però tot això es té cada dia més en compte i no es pot dir que els grans defensors d'aquesta teologia caiguin fàcilment en aquests esculls.

La història d'aquesta teologia està lligada al Concili Vaticà II i més concretament a Medellín i Puebla. Es va estenent a d'altres països del Tercer món i als sectors oprimits dels països rics del Primer món. Avui ja forma part de la teologia catòlica universal, de la història de la teologia del segle XX.

Tot això pot interpel·lar tota l'església, la teologia del Primer món, totes les esglésies. Es pot dir que després del Concili Vaticà II la teologia europea ha perdut forja, vigor i originalitat, que la torxa del concili ha passat a l'Amèrica Llatina, al Tercer món.

Ens podem demanar de quina espiritualitat neix la teologia europea, quin és el seu interlocutor, d'on li ve la forja, quina és la seva mística, quin és el seu horitzó. Evidentment es pot dir amb raó que els seus interlocutors són uns altres, que no són els pobres sinó que ho és l'home modern i postmodern, etc.; però en tot cas no pot desconèixer que la major part de la humanitat passa fam i mor abans d'hora, i que tota reflexió que posi entre parèntesi la fam i el clam esdevé com a mínim sospitosa. Es pot demanar si la manca de força de la teologia del Primer món no pot néixer d'una situació estructural falsa, pecaminosa, de poder no compartit, mal guanyat. Hauria de ser una teologia profètica i crítica del Primer món. El ric Epuló no pot fer teologia mentre Llätzer segueix a la porta demanant caritat, mentre els gossos llepen les seves nafres.

La teologia del Primer món es demana com fer teologia després d'Auschwitz, però el que no acaba de comprendre és que Auschwitz continua avui: el Tercer món és un immens camp de concentració on la gent mor lentament, violentament, abans d'hora. La pregunta no és com fer teologia després d'Auschwitz, sinó com fer teologia en un món on la major part viu en el Tercer món, viu encara a Auschwitz.

8. CONCLUSIÓ

Hem vist en sis apartats com el Tercer món, des de la seva pobresa i des del seu clam, interpel·la i qüestiona: la nostra economia, la cultura, la religió, la història, l'església i la teologia.

Ens interroga i ens intranquil·litza. Ens ofereix altres alternatives i altres estils de vida. Ofereix possibles utopies diferents a la nostra. Convida a la conversió, perquè això no està bé, el món no pot continuar així. El clam dels pobres del món esdevé profecia, denúncia i anunci d'un món nou, més conforme als plans de Déu.

Aquesta interpel·lació troba aliats en el mateix Primer món. Molta gent del Primer món veu que això no marxa, que aquestes estructures al mateix Primer món produeixen una marginació terrible, que són inhumanes i porten cap a la mort. Hi ha molta gent en el Primer món que viu en situacions del Tercer món. I els joves es rebel·len amb aquest món que els hem deixat, i en volen fugir: es droguen, marxen de casa, cerquen altres estils de vida i fins i tot, en casos de desesperació, acudeixen al suïcidi...

Hi ha una gran insatisfacció en tothom. L'estil de vida del Primer món no tan sols produeix conseqüències negatives en el Tercer món sinó també en ell mateix. Mata, però destrueix els mateixos responsables.

En aquesta situació, el clam del Tercer món esdevé una veu que cal acollir, un signe del temps, una veu feble però forta.

En aquest clam hi podem distingir diversos aspectes:

8.1. UN CLAM DES DEL MARGE

El Tercer món es al marge del món modern, no hi compta. No té veu que ressoni en els fòrums internacionals, no pesa, ni té poder econòmic. I, paradoxalment, sembla que Déu l'ha escollit per a portar endavant la seva missió. És com la veu feble dels profetes, impotents davant els faraons i els reis de torn. però això és una llei bíblica, teològica. Quan Déu vol redreçar el camí del poble, quan vol començar una cosa nova, actua no des del centre, sinó des del marge, des de la perifèria. Abraham era un pagà desconegut i serà el pare dels creients. Sara era vella i estèril, i d'ella en sortirà el fill de la promesa. Dones estèrils engendren alliberadors, una verge de Natzaret serà la mare del Messies, un fuster serà el Salvador, uns pobres pescadors seran els apòstols de l'evangeli pel món. Aquesta mateixa llei la trobem en la història de l'església. Del marge surt vida i renovació. Ara del marge, del Tercer món, surt una vida, una veu que demana canvis; que demana passar del nostre egoisme a un món de solidaritat, demana un canvi de valors i actituds, una conversió personal i social.

8.2. UN CLAM SALVADOR

Aquest clam del Tercer món és encara, però, més profund: és el clam del Crist a la creu. És el clam del crucificat que crida a través dels crucificats d'aquest món, que pateix la soledat del Crist a la creu.

És el clam del servent de Jahvè, aquell home sense bellesa, fet com un leprós, triturat, desfigurat, condemnat, que carrega amb el pecat dels altres i que, paradoxalment, es converteix en instrument de salvació. Que redimeix el pecat del món, carrega damunt seu les

culpes del poble i, amb el seu patiment, el seu silenci i la seva paciència, salva el poble. El Tercer món és el nou servent de Jahvè, que purifica el món i el salva amb el Crist i des del Crist. I es converteix en senyal d'esperança. El seu clam esdevé pregària que Déu no deixa d'escoltar, com va escoltar el clam dels israelites a Egipte. Les seves llàgrimes de dolor mouen el cor del Pare, i Déu es commou per tant de patiment i fa del Tercer món un instrument de salvació. Del Tercer món surten figures que ens fan present el rostre del Crist avui, com per exemple Monsenyor Romero. La seva vida i la seva mort són una imatge vivent del camí de Jesús.

8.3. EL CLAM DEL POBLE ÉS INICI D'UN MON NOU

Aquest clam té molt de dolors de part i de gestació d'una nova humanitat. És gemec, que es transforma en alegria en veure que neix una nova vida. És anhel del Regne, és desig d'una Terra nova i d'un cel nou. És com la dona de l'Apocalipsi que crida de dolor, que són, però, dolors de part (Apoc 12, 1)6). Aquestes nova església, sensibilitat, forma de viure i de pensar la fe, aquesta nova solidaritat..., estan engendrant alguna cosa nova. Casaldàliga ho ha dit amb un poema:

*Que las madres de la plaza de mayo
-alaridos de América en dolores de parto-
consigan dar a luz
el Hombre nuevo,
el Pueblo libre,
la Gran Patria Amerindia, negra, criolla, ella.*

Ara ens toca a tots nosaltres acollir aquest clam. No es tracta de rebutjar el progrés modern, ni es tracta de caure en un idealisme estrany, es tracta d'enfocar la vida de forma diferent, de cercar altres estils de vida, més humans, més rics i solidaris.

Refusar aquest clam és com refusar la veu dels profetes. Avui el profeta és col·lectiu, i d'alguna forma més fort que el profetisme individual. O els profetes individuals s'arrelen dins el solc del Tercer món.

La nostra postura pot tenir transcendència històrica. Acollir el clam del Tercer món és acollir la veu de Déu, refusar-la és refusar la veu de l'Esperit. Som davant una alternativa com la dels jueus del temps de Jesús, quan la llum vingué al món i molts preferiren les tenebres, perquè les seves obres eren dolentes i qui fa mal odia la llum.

Encara és possible acollir aquest clam? No arribarà massa tard? El nostre pragmatisme ens lliga i ens frena molt. Preferim la petita seguretat de les "betes i fils"...

La profecia pensa no tan sols en allò possible, sinó també en allò que és desitjable, en la utopia. Dit d'una altra manera: per a Déu res no és impossible, com apareix al Gènesi quan es diu que Sara serà mare, i es torna a llegir en Lluc quan Maria pregunta com serà possible que ella sigui mare del Messies. A Déu res no li és impossible (Lc 1, 37, Gn 18, 14).

Es tracta de posar-nos a caminar, cadascú al seu lloc, amb les seves possibilitats i els seus carismes, sabent que depèn de tots nosaltres, que ningú no és inútil, que agermanats podem molt, que organitzats tenim força, que units als homes de bona voluntat de tot el món som invencibles, esperant contra tota esperança un demà millor.

Acabem amb uns versos de Casaldàliga:

*"América, Amerindia,
todavía en la pasión*

*un día esta tu Muerte
tendrá a Resurrección.
La Pascua que comemos
nos nutre de porvenir.
Los pobres de esta Tierra
queremos inventar
esta Tierra-sin-males
que viene cada mañana".*

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
T: 93 317 23 38; correu-e: espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>
Abril 1988